

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ – ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Докторске академске студије

ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1.1. ДАТУМ И ОРГАН КОЈИ ЈЕ ИМЕНОВАО КОМИСИЈУ

Одлуком бр. 1398/1, донетом на седници одржаној дана 25.4.2024, Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду образовало је Комисију за оцену докторске дисертације докторанда **Сање Коларевић** под насловом „Систем глаголских префикса са просторним значењем у руском језику у поређењу са српским”, урађену под менторским руковођењем др **Биљане Марић**.

1.2. САСТАВ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. МЕНТОР

Име и презиме: Биљана Марић

Звање: ванредни професор

Ужа научна област: Русистика

Датум избора у звање: 22. септембра 2020.

Установа на којој је запослен: Филолошки факултет Универзитета у Београду

2. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: Лука Меденица

Звање: доцент

Ужа научна област: Русистика

Датум избора у звање: 30.11.2021.

Установа на којој је запослен: Филолошки факултет Универзитета у Београду

3. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: Вања Миљковић

Звање: научни сарадник

Ужа научна област: Србистика

Датум избора у звање: 11.4.2022.

Установа на којој је запослен: Институт за српски језик САНУ

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име (име једног родитеља) презиме:	Сања (Зоран) Коларевић
Датум и место рођења:	16. 10. 1990. Београд
Наслов мастер рада:	„Атрибутивна и атрибутивно-предикативна посесивност у руском и српском језику (на материјалу романа „Подросток“ и његовог превода на српски)“
Датум одбране мастер рада:	09. 12. 2014.
Установа где је одбрањен мастер рад:	Филолошки факултет, Универзитет у Београду
Научна област из које је стечено академско звање мастера:	Језик, књижевност, култура

III СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА који су објављени или прихваћени за објављивање у оквиру рада на докторској дисертацији

1. Коларевић, С. (2019). Префикси са значењем директне просторне локализације у руском језику. *Савремена проучавања језика и књижевности, година X, књига 1, 75–81.*

IV НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Систем глаголских префикса са просторним значењем у руском језику у поређењу са српским

V ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Предмет рада. Предмет дисертације представља сегмент семантичке категорије простора у слици света која је вербализована и граматикализована у савременом руском и српском књижевном језику. Предмет интересовања је подсистем просторних префикса у два наведена језика. Пошто руски и српски језик припадају групи словенских језика, подударност у ова два језика је већа него што би био случај у неким другим мање сродним језицима. Диференцијација између два система префикса са просторним значењем огледа се у погледу фреквентности одређених префиксалних морфема и стилској маркираности.

Теоријски оквир који чини основу за опис подсистема префикса са просторним значењем представља теорија семантичких локализација П. Пипера (Piper 1977, Piper 2001, Пипер 2014) која од седамдесетих година XX века представља основу за лингвистичка истраживања у домену описивања семантике простора. Терминолошке одреднице у описивању подсистема префикса са просторним значењем преузете су из наведене теорије (Piper 1977, Piper 2001, Пипер 2014). Сама анализа подсистема префикса са просторним значењем врши се кроз опис двају подсистема, дефинисања њихових принципа и начина функционисања у руском и српском језику. Језички подсистем префикса са просторним значењем није у потпуности самосталан приликом одређивања просторних односа јер, пре свега, постоје ограничења у прецизирању положаја објекта локализације у односу на локализатор. Подсистем префикса са просторним

значењем анализира се из когнитивно-лингвистичког, аспектолошког, творбеног и синтаксичког угла.

Циљ рада. Циљ дисертације представља идентификацију сличности и разлика подсистема префикса са просторним значењем у савременом руском и савременом српском језику. Сродност руског и српског језика утиче на већи број сличности, с тим да језичка слика света и културолошки елементи утичу на различиту употребу језичких средстава због којих постоје одређене разлике. Првенствено, циљ дисертације је да се представи језички подсистем префикса са просторним значењем у руском и српском језику, са указивањем на специфичности сваког од ова два система из различитих углова (когнитивно-лингвистичког, аспектолошког, творбеног и синтаксичког).

VI ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА ДИСЕРТАЦИЈЕ

Основне хипотезе засноване су на тврдњама да су подсистеми префикса са просторним значењем у руском и српском језику:

1. организовани према хијерархизованим семантичким опозицијама,
2. из оријентационог и кинетичког аспекта у великом степену подударни.

Да би се добила потпунија слика, опис подсистема префикса са просторним значењем из синтаксичког угла показује однос префикса и предлога. У овом домену очекује се да семантика префикса буде блиско повезана са значењима предлога. Такође, код префикса који бележе, поред примарног просторног значења, додатна просторна значења, очекивана је диференцијација у семантичком погледу тих префикса у руском и српском језику.

На синтаксичком плану приказује се корелација система префикса са просторним значењем са својствима предлога у руском и српском језику. У зависности од учесталости јављања веза између префикса и предлога одређени су центар и периферија корелација између ових језичких јединица. На овом нивоу очекује се да у оба језика постоји сличност у погледу предлога који учестало остварују везу са префиксалним глаголом кретања, док се, са друге стране, на периферији очекују разлике. Такође, постоји претпоставка да је поље спојивости префикса и предлога у руском језику шире у односу на српски језик.

VII КРАТАК ОПИС САДРЖАЈА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Структуру дисертације чини пет поглавља поред увода и закључка. Прво поглавље посвећено је теоријском оквиру. У овом делу приказана је теорија семантичких локализација која представља теоријску базу дисертације и дефинисан је концептуални апарат који обухвата појмове везане за:

- оријентациону страну у локализацији (*интралокализација, екстралокализација, центар, периферија*);
- динамичку страну локализације (*локативност* (неизраженост динамичности), *транслативност* (аблативност, адлативност, перлативност));
- ситуативни оквир семантичке категорије (*локализатор, објекат локализације, оријентир*).

Поред теорије семантичких локализација, указује се и на друге термилошке одреднице везане за когнитивна истраживања простора других истраживача (Talmy 1983, Гак 1996).

У теоријском делу разматране су и творбене карактеристике префиксалних морфема. Поред тога, како би се разумео когнитивно-лингвистички приступ анализи, представљена је и позиција посматрача која је значајна за разумевање просторног односа који постоји између објекта локализације и локализатора.

Такође, у овом делу разматрају се глаголи кретања као посебна лексичко-граматичка појава у руском језику.

У другом поглављу анализира се подсистем префикса са просторним значењем према:

- односу који успостављају објекат локализације и локализатор,
- усмерености кретања објекта локализације у односу на координатни систем.

Когнитивно-лингвистичком анализом префикса открива се потенцијал који носе префикси као морфеме за модификацију значења глагола или за усмеравање кретања објекта. Такође, за разумевање префиксалног подсистема указује се и на положај говорног лица у координатном систему како би се прецизно одредила позиција објекта локализације.

У трећем поглављу разматрају се карактеристике префиксалног подсистема из аспектолошког угла. Овај део анализе је значајан због тога што префиксални глаголи настали од глагола одређеног кретања мењају свој вид, док код префиксалних глагола насталих од глагола неодређеног вида не долази до овакве промене.

Специфичности које се истичу у овом делу везане су за значења која префикси имају кад се додају на глагол кретања одређеног или неодређеног вида. После префиксације глагола одређеног кретања, префиксална морфема чува просторно значење, док префиксални глаголи настали од глагола неодређеног кретања губе просторну сему и постају носиоци временског или количинског значења. Такође, у овом поглављу даје се осврт на секундарну имперфектизацију префиксалних глагола кретања указујући на средства којима се реализује секундарна имперфектизација.

У четвртном поглављу приказана је анализа односа префикса и предлога. После указивања на значења предлога и њихову генетску блискост са префиксима, представљене су специфичности односа између предлога и префикса у погледу подударана и размимоилажења на синтагматском плану. Веза коју остварују префикс и предлог може да утиче на појачавање значења (уколико су значења ова два оријентира истоветна – *войти в дом*) и да покаже помоћну (*вбежать за кулисы*) или самосталну функцију предлога (*выйти на кухню, вышла из гостиной на кухню*). Такође, у овом делу приказан је деривациони потенцијал глагола кретања са префиксима који имају просторно значење у оба језика. На основу овога издвојен је списак са деривационим потенцијалом глагола кретања и забележено је који префиксални глаголи кретања чувају просторну сему.

Последње поглавље бави се девербативима насталим од префиксалних глагола кретања. У овом делу центар пажње усмерен је на груписање девербатива који су сачували просторно значење и изведенице које су просторно значење модификовале или изгубиле. Поред девербатива са нултим суфиксом приказане су именице настале од глагола кретања помоћу суфикса *-ак* у српском језику и групе именица на *-ице* у руском и *-иште* у српском језику за означавање места вршења радње. Један део овог поглавља посвећен је именицама са кореном – *лет* због семантичких специфичности које имају лексеме као што су *налёт/налет* и *перелёт/прелет*. Део девербатива мотивисаних глаголима кретања десемантизовао је просторно значење, тако да на синхронијском плану ове лексеме немају више просторну компоненту.

VIII ОСТВАРЕНИ РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ДИСЕРТАЦИЈЕ

Значај описа префиксалног подсистема је у томе што употпуњује слику о просторним односима о језику која је почела да се формира на основу радова са описима других језичких подсистема у руском и српском језику као што су заменички прилози (Piper 1977, Piper 1983, Piper 1988), незаменички прилози (Меденица 2014), придеви (Адамовић 2017), фрагментизатори (Шапић 2018).

Резултати добијени описом префиксалног подсистема пружају допринос у области лексикологије, лексикографије, семантике, синтаксе, деривације, а поред тога могу се користити током наставног процеса приликом обрађивања глагола кретања у руском језику. Поређење језичких подсистема префикса са просторним значењем, поред самог описа и давања прегледа ових подсистема, пружа ширу слику о семантичкој категорији простора. Параметри за систематизацију грађе и анализу везани су за одређивање простора у складу са оријентационим и кинетичким аспектом. У оквиру оријентационог аспекта префиксални подсистем се посматра

у односу на (1) објекат локализације – ентитет који просторно одређујемо, (2) локализатор – референтни ентитет у односу на који одређујемо објекат локализације и (3) оријентир – показује однос између објекта локализације и локализатора.

Са друге стране, у оквиру кинетичког аспекта, подсистем префикса са просторним значењем анализиран је из угла локативности, као и промене кретања ентитета које се односи на адлативно, аблативно и перлативно кретање. Поред когнитивнолингвистичког осврта на подсистем префикса са просторним значењем, грађа је анализирана и из аспектолошког угла.

Анализа показује да су предња страна локализатора и горња страна доминантније, пошто више префикса указује на њих него на задњу и доњу страну. Префикси коју указују на предњу страну локализатора могу такође указивати и на унутрашњост, а префикси који одређују задњу страну – показују и спољашњост локализатора.

Поређење са другим подсистемима за описивање простора (предлозима, придевима, прилозима) показује да префиксални подсистем није у потпуности самосталан, пошто његова семантика усмерава кретање објекта локализације, а други подсистеми могу да покажу којом страном локализатора се одређује положај објекта локализације.

Анализа везе која постоји између префикса и предлога на синтагматском нивоу показала је да постоје три типа подударности: а) потпуно формално и семантичко, б) потпуно формално и у већем степену семантичко, в) потпуно формално и уз семантичку дистинкцију. Од једанаест префикса у руском језику који имају формални аналог међу предлозима код три се семантичке карактеристике подударају са значењима предлога (в-, до-, от-); делимично подударање уочено је у четири случаја (за-, на-, под- с-) и разлике су уочене код такође четири случаја (из-, о-/об-, по-, у-). На бројним примерима дисертант веома убедљиво показује све уочене односе и значења. Од једанаест префикса који формално одговарају предлозима у српском језику, један се семантички разликује у поређењу са предлогом (по- и предлог по), код три префикса се среће делимично подударање.

У дисертацији је извршена анализа деривационог потенцијала глагола кретања и утврђено је да је он највећи код глагола *бежати* и *летати* (имају 16 префиксалних изведеница), а онда *идти*, *ехати* и *вести* (по 15), *ходити* и *везти* (по 13), *плити* и *нести* (по 12). Што се тиче учесталости којом префикси образују глаголске деривате, анализа је показала да префикс в- у руском остварује највише веза са глаголима кретања. У српском су најпродуктивнији у погледу образовања префиксалних глагола *летети* и *ићи*. Везу са највише глагола у српском језику остварују префикси до- и од- (12), па онда у- и пре- (11) и из- (10).

У дисертацији се показују такође на бројним примерима и веома убедљиво и рекцијске могућности префиксалних глагола. Та анализа омогућила је да се установи да је функција појачавања значења и самостална функција префикса заступљенија у односу на помоћну функцију. Српски корпус показује да је рекцијски потенцијал глагола кретања ужи него у руском (што је у вези, сматра дисертант, са суженим значењем одређених префикса, рецимо под- у српском).

Све закључке дисертант изводи на актуелној језичкој грађи руског и српског језика, ексцерпираној из електронских корпуса двају језика.

Допринос ове дисертације је у томе што је префиксални подсистем са просторним значењем осветљен из више различитих аспеката који су међусобно зависни и допуњују се. Анализа корпуса на сваком од нивоа (творбеном, аспектолошком, когнитивнолингвистичком и синтаксичком) допринела је да се изведу закључци који пружају детаљнији и целовитији приказ система префикса са просторним значењем.

Посебно поглавље рада посвећено је девербативима. Овај део допринео је да се карактеристике подсистема префикса са просторним значењем контрастирају у односу на врсту речи на коју су додате префиксалне морфеме.

IX ПРОВЕРА ОРИГИНАЛНОСТИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

На основу *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду* и налаза у извештају из програма *iThenticate*, којим је извршена провера оригиналности докторске дисертације „Систем глаголских префикса са просторним значењем у руском језику у поређењу са српским“ аутора **Сање Коларевић**, констатовано је да утврђено подударње текста износи 14%.

Овај степен подударности последица је навођења примера из литературе, што је у складу са Чланом 9. Правилника.

На основу изнетог, а у складу са ставом 2 Члана 8. *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду*, извештај указује на оригиналност докторске дисертације, те се прописани поступак припреме за њену одбрану може наставити.

X ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

Комисија за оцену докторске дисертације констатује да је дисертација „Систем глаголских префикса са просторним значењем у руском језику у поређењу са српским“ кандидата Сање Коларевић оригинално и самостално научно дело и да су се стекли услови за њену јавну одбрану.

Комисија стога предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да прихвати с позитивном оценом Извештај о оцени докторске дисертације под насловом „Систем глаголских префикса са просторним значењем у руском језику у поређењу са српским“, коју је урадио кандидат Сања Коларевић под менторством др Биљане Марић и да је, у складу са прописима, упути Већу научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на разматрање.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ:

1. _____
проф. др Биљана Марић,
ментор
2. _____
доц. др Лука Меденица,
члан Комисије
3. _____
др Вања Миљковић
члан Комисије